

PEDAGOGIKA FANLARI

Ismoilov Azamat Arslanboyevich
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Informatika va axborot texnologiyalari kafedrası katta o'qituvchisi
azamat_ismoilov@gmail.com

УДК:3701

TALABALARNING AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING USLUBIY VA DIDAKTIK ASOSLARI

Kalit so'zlar:

Kompetentlik,
kommunikatsiya,
kommunikatsiya-muloqot,
aksial, axborot-
kommunikativ
kompetensiya, kompyuter
tarmog'i, operatsion tizim.

Annotatsiya.

Ushbu maqolada talabalarning axborot kommunikatsiya kompetentligini shakllantirishning uslubiy va didaktik asoslari keltirilgan bo'lib, ta'lim tizimining bapcha bocqichlapida ta'lim va tapbiya bepishda katta imkoniyatlapga ega bo'lish yo'llari, ta'lim olyvchilapning intellektyal calohiyatining pivojlanishi bosqichlari ko'pcatilgan. Bundan tashqari bo'lajak o'qityvchilar kasbiy kompetentligi, keng ma'noda ishlab chiqapishning ilmiy-texnik acoclapi ham metodologik jixatdan yoritib berilgan.

МЕТОДИЧЕСКИЕ И ДИДАКТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ

Исмаилов Азамат Арсланбаевич
**Старший преподаватель кафедры Информатика и информационной
технологии Чирчикского государственного педагогического университета**
azamat_ismoilov@gmail.com

Ключевые слова:

Компетенция, общение,
общение-
коммуникация, осевая,
информационно-
коммуникативная
компетентность,
компьютерная сеть,
операционная система.

Аннотация.

В данной статье представлены методические и дидактические основы формирования информационно-коммуникативной компетентности студентов, способы получения больших возможностей в воспитании и обучении в начале образовательной системы, умножены этапы развития интеллектуальных способностей студента. Кроме того, профессиональная компетентность будущих учителей, развитие научно-технического сотрудничества в широком смысле также выделены с методической точки зрения.

METHODOLOGICAL AND DIDACTIC PRINCIPLES FOR FORMING INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF STUDENTS

Ismailov Azamat Arslanbaevich

senior lecturer of the Department of Informatics and
Information Technology of Chirchik State Pedagogical University

azamat_ismoilov@gmail.com

Keywords:

Competence,
communication,
communication-
communication, axial,
information-communicative
competence, computer
network, operating system.

Annotation. In this article, methodological and didactic foundations of formation of information communication competence of students are presented, the ways to have great opportunities in education and training at all phases of the educational system, the stages of development of the intellectual skills of the student are shown. In addition, the professional competence of the future teachers, the scientific and technical cooperation of the development in a broad sense is also highlighted from the methodological point of view.

Kirish

Kishilik jamiyatida insoniyatni muloqot faoliyatisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Insonning shaxsini tavsiflovchi jinsi, yoshi, ta'lim-tarbiyasi, ijtimoiy mavqei, millati, dini va boshqa ko'plab ma'lumotlardan qat'iy nazar, doimo axborotni qabul qiladi, saqlaydi, qayta ishlaydi va uzatadi ya'ni, axborot-kommunikativ faoliyat bilan faol shug'ullanadi. Shundan kelib chiqib, bo'lajak mutaxassislarining kommunikativ kompetentligini rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratib berish muhim sanaladi.

Asosiy qism

Bo'lajak mutaxassislarda axborot-kommunikativ kompetentlikni shakllantirish muammolarini o'rganish psixologik-pedagogik, ilmiy adabiyotlarda "muloqot" tushunchasiga berilgan ta'riflarni tahlil qilish va uning mohiyati va tuzilishini aniqlashdan boshlanadi [1].

"Kommunikatsiya" atamasi lotincha "communio" dan kelib chiqqan va "umumiy qilaman", "bog'lanaman", "muloqot qilaman" degan ma'nolarni beradi. Bu atamaning umumlashtirilgan ilmiy ma'nosi bilan birgalikda ijtimoiy muhitda axborotlar almashishning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq ijtimoiy-madaniy ma'no kasb etadi.

Bugungi kunda ushbu atamalar kundalik hayotimizda ham, ilmiy jihatdan ham teng kuchli sifatida ko'proq foydalanilib kelinmoqda. Ammo, "kommunikatsiya" axborot nazariyalari va kommunikatsiyalari sohasida mustahkam o'rnatilganligi sababli, xabar yoki axborotni oddiy almashish va uzatishga aylantirildi.

"Kommunikatsiya-muloqot" atamalaridagi ma'no-mazmun, uning turli o'xshash va farqli jihatlari pedagog-psixolog olimlar va tadqiqotchilar tomonidan

o'rganilganligiga qaramasdan, to'liq izohlangan emas. Quyida biz bu muammo ilmiy adabiyotlarda turli fanlar doirasida qanday yoritilganligini keltiramiz.

Kommunikatsiyaning to'liq tavsifiga axborot-kommunikativ bosqich (axborot almashish uchun maqsad va ehtiyojlar shakllanadi va ularni amalga oshirish yo'llari belgilanadi), kommunikatsiyaning o'zi (xabar yaratish, uzatish va qabul qilish) va kommunikatsiyadan keyingi bosqich (muloqotning oqibatlari yoki ta'siri namoyon bo'ladi va hisobot yaratiladi) kiradi.

Kasbiy kompetentlik maxsus tayyorgarlik tufayli umumiylik asosida shakllanadi va aloqa faoliyati samaradorligini belgilaydi. Kommunikativ kompetensiya umumiy kommunikativ kompetensiyaga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kommunikativ kompetentlikning tarkibiy qismlari tushunchasi samarali kommunikatsiya shart-sharoitlari va usullarini tahlil qilishda muhim rol o'ynaydi. Kommunikativ kompetensiya quyidagilardan iborat:

a) shaxsning muloqot jarayoni sodir bo'ladigan vaziyatni oldindan ko'ra olish qobiliyati va o'zi uchun qulay vaziyatga o'tishi; b) kommunikativ ishlash ko'nikmalari, ya'ni, muloqot mavzusiga mos tuzilmani topishi va kommunikativ rejani amalga oshirish qobiliyati; v) o'zini anglash qobiliyati [2].

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jihatidan amalga oshiriladigan kommunikatsiyaning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, uning kompyuter bilan o'zaro maxsus kommunikatsiya kanalidir.

Shaxsiy kompyuter orqali muloqot qilishda foydalanuvchining harakatlariga og'zaki bo'lmagan reaksiya, aksial (lotincha axis o'q) - signallar axborotni yagona qabul qiluvchiga yo'naltirilgandagi kommunikativ jarayon hisoblanadi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, bu hodisa mavjud axborot texnologiyalarini qo'llab-quvvatlashidan qat'iy nazar amalga oshadi, shuning uchun o'yin, treninglar, ma'lumotlar bazalari va operatsion tizimlar, sun'iy intellekt tizimlari, avtomatlashtirilgan axborot tizimlari kompyuterni shaxslashtirishning ko'rinishidir.

Keyingi yillarda foydalanuvchilarning axborot almashinish sohasida axborotning passiv iste'molchisi maqomidan internetning iste'molchisi maqomiga o'tishi juda muhim qadam bo'ldi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi tarmoqning tez rivojlanishi bilan bog'liq bo'lib, hozirgi kunda foydalanuvchilarga dunyoda mavjud bo'lgan axborot xizmatlarining asosiy turlarini taqdim etmoqda.

Bugungi kunda zamonaviy axborot maydonida global ijobiy o'zgarishlar ro'y bermoqda, ya'ni muloqotni idrok etish yaqin ijtimoiy muhitda rivojlanadigan kompyuter texnologiyasida mustaqil ravishda amalga oshirilmoqda.

“Axborot-kommunikativ kompetensiya” tushunchasiga ko'plab ta'riflar berilgan. Masalan, axborot-kommunikativ kompetensiya – bu axborotni mustaqil

izlash, kerakli ma'lumotlarni tanlab olish, tahlil qilish va taqdim etish qobiliyatini tavsiflovchi shaxsning professional ahamiyatli integrativ sifati, obyektlar va jarayonlarni modellashtirish va loyihalashtirish, ham individual, ham guruhii ish jarayonida o'quv loyihalarini ishlab chiqish layoqatiga egalik sifatida qaraladi.

“Axborot-kommunikativ kompetensiya” orqali biz bo'lajak fan o'qituvchisining kasbiy faoliyatida turli dasturlash tillarining lingvistik konstruksiyalarini mustaqil xatosiz qurishda foydalanishga imkon beruvchi kompetensiyaning nazarda tutamiz [3].

Bo'lajak fan o'qituvchilari axborot-kommunikativ kompetentligini rivojlantirish uchun kommunikativlikning barcha qirralarini qamrab olish zarur bo'ladi. Bunda muloqotni tashkil etish vositalari va usullarini, inson-kompyuterning o'zaro munosabatlari sharoitlarini hisobga olgan holda, kommunikativ muloqotni tashkil etish tamoyillarini bilish zarur xisoblanadi.

Kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish tizimining zaruriy komponenti bo'lajak o'qituvchilarning bilish qobiliyatlarini bevosita rivojlantirishga hamda ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladigan va bilimlarni o'zlashtirilishini va ko'nikmalarining shakllanganlik darajasini tekshirishga mo'ljallangan didaktik vositalar hisoblanadi [4].

Kompyuter o'quv vositasi sifatida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashda ta'limiy, kommunikativ, axborot beruvchi, nazorat qiluvchi va boshqa bir qancha vazifalarni bajaradi: Ma'lumotlar bazalari, o'quv avtomatlashgan lug'atlar, elektron ensiklopediyalar yordamida har bir talaba nafaqat mutaxassislikka oid atamalar lug'atini, balki bu bilim sohasida eng ko'p ishlatiladigan qisqartmalarni o'z ichiga olgan ixtisoslashgan lug'at dasturidan foydalanish imkoniyatini yaratadi. Talabalar kasbiy faoliyati vaziyatlarida tasavurlarini qo'llaydilar. Visual C++, Jawa, Python, Arduino, matn muharrirlari, elektron jadvallar, multimediya texnologiyalari, ofis dasturlari kabi dasturlar bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayonida ham qo'llaniladi.

Motivatsion qo'llab-quvvatlash tamoyili asosida o'qitishning samaradorligi tashkiliy shakl, metod va vositalarning birligiga bog'liq. Metodlar, vositalar, tashkiliy shakllar bir-birini o'zaro boyitib boradi va talabalarning motivatsion va bilish sohasining rivojlanishiga katta yordam berishi kerak. Bo'lajak pedagogni o'qitish texnologiyasini loyihalashda teskari aloqa bilan ta'minlash uchun nazorat birligi belgilanadi.

Axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning yana bir o'ziga xos xususiyati bu - kasbiy muloqotning ingliz tilida so'zlashuvchi xususiyatidir. Zamonaviy pedagog uchun ingliz tilini bilish muhim hisoblanadi. Bo'lajak o'qituvchilar o'z kasbiy faoliyatlarida chet tilidan ajralmas element sifatida foydalanadilar.

Ma'lumki, ingliz tili - dunyodagi ilmiy-texnik hujjatlarning aksariyat qismi tuzilgan til hisoblanadi. Ko'pgina mutaxassislar ma'lumotlarni ingliz tilida o'qiydilar.

Internet terminologiyasi va resurslari, kompyuter tarmog'i texnologiyasi dastlab AQSHda paydo bo'lib, ular asosan inglizcha termin va matnlar (texnik va dasturiy tavsiflar, axborot resurslari) dan tashkil topgan. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, bu xususiyat axborot kommunikatsion texnologiyalarga bog'liq fanlarning til belgisiga xosdir, bu yerda terminologiya an'anaviy ravishda ingliz tilidagi so'zlar asosida shakllanadi. Bundan tashqari, ushbu til belgilarining shakllanishi ular faoliyat ko'rsatadigan xalqaro atamalar asosida amalga oshiriladi.

Xulosa

Bo'lajak o'qituvchilar kasbida chet tilining roli asta-sekin yetakchi o'rinlardan birini egallay boshladi, chunki pedagog ishining vositasi bo'lgan barcha dasturlash tillari ingliz tilining lingvogrammatik konstruksiyalariga asoslanadi, dasturlash tillarining yangi o'zlashtirilgan konstruksiyalarini eslab qolish va talqin qilish tezligi malaka darajasiga bog'liq. Bundan tashqari, ingliz tilida so'zlashuvchi mutaxassis interaktiv muloqot chog'ida operatsion tizim bilan aloqa reaksiyasini yaxshilaydi. Bu esa o'z navbatida taxrirlash muammosini tez hal qiladi va boshqa bir qancha kasbiy jihatlar jarayonini tezroq amalga oshira olish imkonini beradi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirish uchun barcha aloqa vositalaridan, jumladan kompyuter va internet tarmog'i imkoniyatlaridan keng foydalanish maqsadga muvofiq. Ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muammosi bo'lajak mutaxassislarning kasbiy faoliyatining barcha jihatlarini integratsiyalashuviga imkon beradi degan hulosaga kelish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T., O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi, 2006.;
2. Djo'rayev R.H. Ta'limda interfaol texnologiyalar. – Toshkent, 2010
3. Закирова Ф.М. Теоретические и практические основы методической подготовки будущих преподавателей информатики в педагогических вузах. Дисс....докт.пед.наук. –Ташкент, 2008. – 312 с.;
4. Акулова О.В. Изменение технологий обучения в условиях перехода к информационному обществу // Известия РГПУ им.А.И.Герцена. –№4 (9): Психолого-педагогические науки (педагогика, теория и методика обучения). – СПб., 2004. –С. 107–114.